

AZPEITIKO EUSKAL EBAKERAZ

Patxi Altuna

1. Euskal azentu delakoaren zer-izanaz edo izatasunaz mintzatu dira eta mintzatuko, dirudienez, bi egunotako txostengileak. Ene lanaren xedea, aldiz, hori baino askozaz apalagoa da: herri jakin bateko, neure sorterriko, ebakeraren zenbait nolakotasunen berri eman nahi dut nik soilik, nolakotasun horien azpiko izatasuna alde batera utzirik. Ni azaleko azentu edo ebakera formari nagokioke, alegia; ikus beza bestek forma horien azpian datzana, izatasuna, azentua den ala zer den.

2. Nere herriko lagun munduan zehar aski ezagun batek, duela 400 urte edo, honela idatzi zuen: "...es prudencia verdadera no fiarse de su propia prudencia, y en especial en las cosas propias, donde no son los hombres comúnmente buenos jueces por la pasión". Ni ere hala-holako iuiea gerta naiteke, ez neure herriko hizkera inongoari grinaz hobesten diodalako, ezpada auzi honetan neroni naizelako neure mintzoaren iuie ez ezik, galdegile eta erantzule. Nik neure baitan neure buruarekin isilik mintzatzean darabildan neure betiko, txiki-tandikako, euskara baitut aztergai gaur eta hemen, eta ene barneko hizkera hori, neronek bakarrik entzun dezakedan hitzik gabeko —ahoko mihiaren eta eztarriko lokarrien soinu ozenik gabeko, esan nahi dut— solas horren ebakera nolakoa den adierazi nahi baitizuet.

3. Ez zaizkit ezezagun, egia esan, nork bere buruarekiko bakarrizketa horrek berekin dituen arriskuak. Arrasatetik urrun ez dagoen —Gipuzkoakoa bakarrik aipatzeko, baina hementxe dugu ere gertu asko halako beste bat— etxe ezeroso batera inor estekaturik eraman dezaten arriskuaz gain, nork bere egiazko hizkera endekatu eta ebakitzen ez duena entzutera ere lerra daitekeela badakit. Ez baita beti erraz norberak ahozkatzen dituen hitzen azentua zein silabatan ezartzen duen antzematea, buruan aldez aurretik dituen eskemen arabera entzun uste baitezake, nahiz bestela ebaki. Nolanahi ere, nor bere mintzoaren entzule fidagarriagoa delakoan nago kanpoko entzulea den baino, honek ere bere buruko eskemen arabera somatu uste baitu maiz bestela ebaki den hitza. "Quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur" esan zuten aspaldixko eskola ospetsu —egungo egunean ez hain ospetsu— bateko Filosofoek.

4. Horrez gain Mitxelena jaunak honela idatzi zuen behiala: "En contra de lo que opinaba N. de Ormaechea, hay que emplear como informadores a personas de cierta cultura, que no sean teóricos del acento. Porque el informador, que debe poseer en lo posible un oído adecuado, tiene que darse cuenta del

porqué de las preguntas, y tiene que emplear una pronunciación cuidada y no demasiado rápida" (1).

5. Ez dakit ez ote nauten Mitxelenaren hitz horiek burutu nahi dudan lanerako erabat txarresten. Gauza bat dakit: ez naizela inola dohai guzi horien jabe eta horrenbestez ene lana ez dela agian oso aintzakotzat hartzekoa izango. Bada hemen bertan, haatik, ene herriko beste lagunik, neronek baino hobeki fede eman dezakeenik, ea nik lan honetan diodana egia den ala ez. Beraz, arriskuak arrisku, ekin nakion neure hizkeraren azentua azaltzeari.

6. Gure arteko azentu ikerlariek bere artean azentuaz bakarrik berezten den zenbait hitz bikote aipatu izan dute orain baino lehen; hala nola *txistua/txistúa*; *héltxea/eltzéa*; *híltzea/iltzéa*; *básua/basúa*; *égia/hegia*; *méndekoa/mendekúa*. Horrelako bikoteen zerrenda luza daiteke, noski: *gáinera/gainéra*; *háiena/aihéna*; *háuenal/auhéna*; *hástea/astéa*; *(t)ártea/artéa*; *értzean* ("dum pareret", erdi aditzetikakoa)/*ertzéan*; beste hau ere bai beharbada, baina ez nago ziur, *lótzean* (*lotu* aditzetikakoa)/*"lozean"* (Oihenartek darabilena, *lo* errotikakoa) (2); *báziren* ("an esset", mendeko perpausakoa)/*baziren* (perpaus nagusikoa); modu berean *étziren/etzíren*; "*éllisan*" (3) ("ne esset")/*elizan*; *éztena* (< *ez dena*)/*ezténa*; Azpeitiko hizkeran bederen beste hau, *góizero* (*egúnero* bezala)/*goizéu* (< *goizero* < *goizaro*, hots, *goizean goiz*); bai eta bi eratako *alde* hitza dirudiena, azentuari bagagozkio: (*zure*) *áldean*/(*Hori dek*) *aldéa!* (4).

7. Elkarren antzeko edukin fonikoa duten bikote horiek irakurririk pentsa lezake norbaitek horrelakoen artean bakarrik gertatzen dela azentu oposizio hori. Ez eta hurrik eman ere, geroxeago erakutsiko dudan bezala. Horiei loturik, halere, gauza batek harritu izan nau beti: bikote bat izan ezik gainerako guziak hiru silabatako hitzak dira, hiru baino gehiagokoen artean halakorik gertatzen ez balitz edota axolazko ez balira bezala. Bikote bakar hiru silaba baino gehiagoko hori arestian aipatu dudan *méndekoa/mendekúa* da. Egia da, haatik, Mitxelenak bere *Fonética*-n honela dioela: "Cf. en palabras de cuatro sílabas *eróryá* 'el caído' como *le(g)ámiyá* 'la levadura', pero *egósiyá* 'el cocido', *etórriyá* 'el venido', etc." (5). Baina batetik *méndekoa* -ko atzizkia duen izena da, *mèndeà* soila bezalaxe "del tipo menos frecuente" deitzen dituenetakoa; bestetik *eróryá* eta *le(g)ámiyá*, azentuari bagagozkio, lehen aipaturiko hiru silabatako haien kideak dira; hau esan

(1) MITXELENA, Luis: *Fonética Histórica Vasca*, 2. ed., 577 or.

(2) OIHENART, Arnaut: *O^{en} gastaroa neurthizetan*, III. neurt., 36, bertsoa:

"Hiri gorpizes
Beti ed' orhizes
Narain, bait' are lozean"

(3) Ibid., V. neurt., 16. bertsoa:

"Bana surequi nahi niquesi
Elisan nehor suhaur besi".

(4) Hitzen azentua seinatzeko arrastoa azentu nagusia ene ustez duen silabaren gainean ezartzen dut. Alegia, Mitxelenaren *txistua* eta ene *txistua* bat dira; halaber haren *txistua* eta ene *txistúa* ere bai.

(5) MITXELENA, Luis: *Fonética Histórica Vasca*, 2. ed., 385. or.

nahi dut, azken hirugarren silaban azentua daramatenak. Ez al da, ordea, azken laugarrenean azentua duen hiru silaba baino gehiagoko hitzik euskaraz?

8. Azpeitiko hizkeran bederen bai. Duela lau urte Euskaltzaindiak Azkoitian egin zuen azentuazko lehen biltzarrean kontu hauek aipatu nituenean, zenbait lagun —diodan argi, ene herriko ez zen zenbait lagun— kontra atera zitzaidan, nik azken laugarren silaban entzun uste nuen azentua haiek azken hirugarrenean entzuten omen zutelako; ez, ordea, nik ebaki hitza haiek bere erara ebaki eta ahozkatzean bakarrik, bai eta nik neronek ebaki eta ahozkatzen nuen neure ebakialdian berean. Alegia, nik —adibide bat ipintzearen— *interesantea* ahozkatu eta haiek ezetz, *interesánteá*, gazteleraz duen sibala berean zuelarik ebakitzen nuela; azken laugarren silaban ez baina azken hirugarrenean, alegia. Ez nintzen orduan eta ez naiz gaur —lotsakizunik handienaz diot— iritzi horretakoa eta ea gaur orduan baino hobeki entzun erazten dizuedan nik neure ustez ebakitzen eta entzuten dudana.

9. Garbi dago, azken aipamenean Mitxelenak erakutsi bezala, *eróryà* eta *egósiyá* —Erreteriko hizkeran bederen— azentuz desberdin direla. *Eróryà* horren pareko ditugu ene hizkeran *errúkiya*, *e(g)úzkiya*, *txintxárriya*, *alégiya*, *agériya*, *aitzákiya* eta abar; bai eta *-ki* nahiz *-ti* atzikiak duten *o(d)ólkiya*, *txerrikiya*, *hirú(x)-kiya*, *haundiikiya*, *ma(h)ástiya*, *sa(g)ástiya* eta abar ere; bai eta mailegatuak diren *familiya*, *parrókiya*, *relikiya*, *mixériya* eta beste asko ere.

Garbi dago ere horien ondoan baditugula *egósiyá*-k bezala azentua azken bigarren silaban daramatenak, eta askozaz ugariago gainera, Mitxelenak “esque-ma acentual normal” deritzana dutelako; hala nola, *ilargiya*, *egárriya*, *aspaldíya(n)*, *iturriya*, *egókiya*, *uztarriya*, *izerdiya*, *ipurdiya*, *afáriya*, *haragiya*, *madariya*, *irudiya*, *gorostiya*, *igeriya*, *ugariya*, *izokiya*, *zaragiya*, *ebakiya*, *hegaziya*, *garestiya*, *mailubiya*, *lokarriya* eta abar luzea, mailegatua dugun *sakristiya* bezalaxe.

10. Azken zerrenda luze hau entzutean entzule batek baino gehiagok —azpeitiarrak ez diren guziak esatera benturako nintzateke— esango dit agian, duela lau urte Azkoitian bezala, ez ditudala nik uste bezala ebaki, hitz emeak bezala alegia, baizik irristakorrak bezala. Alegia, *egókiya*, *egárriya*, *irúdiya*, *ugáriya*, *izérdiya*, *garéstiya* eta abar ebaki ditudala. Ez da egia eta hona zergatik. Bat: lehen aipaturiko “Quidquid recipitur...” hura dela bide, gehienez ere entzuleak hala entzun duelako, ez nik hala ebaki. Bi: Mitxelenak berak *egósiyá* ebakitzen dela Erreterian esan digu eta nik diot Azpeitian ere baietz eta hori bezalaxe horko guziak. Hiru: horiek eme gisa ebakitzen ditugulako, hain zuzen, ebakitzen ere ditugu eme gisa arestian aipatu ditudan zazpi izenondo horietarik erakarritako aditzok: *egókiya* > *egokitu*; *egárriya* > *egarritu*; *irudiya* > *iruditu*; *ugariya* > *ugaritu*; *izerdiya* > *izerditu*; *garestiya* > *garestitu*. Eta entzuleak oraindik ere esaten badit aditz horiek berak eme gisa ez baizik irristakor gisa ebaki ditudala, alegia *egókitu*, *egárritu*, *irúditu* eta abar, berriz ere erantzun behar diot ezetz, eta hona azken proba garbia. Nik horiek neure herriko hizkeran mailegatua dugun *redemitu* bezalaxe ebakitzen ditut eta garbi-garbi berezten beste honetatik: *errúkitu*. Hau bai dela irristakorra eta hala izan behar ere, aurreko saileko den *errúkiya*-tik bait dator. Beraz, *errúkitu*, baina *egókitu*, *egarritu*, *iruditu* eta abar.

11. Baina bi sail horien ondoan eta horiei azentuan garbiro kontrajarriz baditugu ere azken laugarren silaban azentua daramatenak eta hainbestez azpei-

tiar batek lehengo bi sailetan inola ere ezin sar ditzakeenak; hala nola, *bélarriya*, *éztarriya*, *árpegiya*, *bázkariya*, *gósariya*, *tírtiriya*, *áxeriya*, *átariya*, konposatu diren *báserrriya*, *sútegiya* eta gehiegizkotasunaren atzizkia duten *ónegiya*, *txárregiya*, *gáztegiya*, *géhiegiya* eta abar bezalaxe. Badaiteke, ez dut ukatzen, guziok jatorriz konposatuak izatea, *bélarriya* eta *éztarriya* zertaz konposatuak izan daitezkeen nik bederen ez dakidan arren.

12. Azken hitzon azentuaren alde bi froga eman ditzaket. Bat: *bélarriya* ahozkatzen dugulakoxe ebakitzen ere ditugu modu bertsuan *bélarriko mina*, *bélarritakoak* eta *bélarroundokoa*. Bi: bizkaitarrek —bizkaitar askok bederen— posesibo direlako *nere/nire*, *hire*, *gure*, *zure* azentu gabeko edo atono egiten dituzte; guk, aldiz, ia beti *neré etxea*, *hiré anaya*, *guré laguna*, *zuré antza* ahozkatzen, posesibo horiei azken silaban azentua ipinirik. Ia beti, esan dut, ez baitugu beti hala egiten —eta ohar hau Patxi Goenaga adiskide eta herrikideari zor diot—. Noiz ez? Horiei darraikien hitzak azentua lehen silaban daramanean, hain zuzen; orduan guk ere atono gisa ebakitzen ditugu; hala nola, *nere liburua*, *hire áldean*, *gure ápaiza*, *zure gáldera*. Bai eta erakusleen genitiboak ere: *haren lékuan*, *honen tókiyan*; ez, ordea, genitibo pluralak, *zuen*, *hauen*, *haien* alegia, zein beti lehen silaban azentua dutela ebakitzen baititugu.

13. Orain bada, hirugarren saileko horiek, hots, azentua azken laugarren silaban daramatela diodan horiek aurrean posesiboa hartzen badute, posesibo hori azentugabea da eta *nere bélarriya*, *hire éztarriya*, *gure árpegiya* ebakitzen ditugu. Ezin uka, hortaz, lehen silaban dutela azentua nere herriko hizkeran. Honi buruz ohar bat egin behar dut, halere. Azken fenomeno hau berri samarra izan daiteke han bertan, *neré éztarriya*, *hiré lékuan* eta abar esaten entzun baitut zenbait zahar batere zalantzarik gabe eta sintagma bera behin eta birritan errepika arazirik ere.

14. Beraz, orain arte esanak laburki bilduz, hiru eratako azentu lekua duten hitzak berezi behar dira:

---: *ilargiya*, *egarriya*, etab. Mitxelenaren *egósiyá*, *etórriyá*.

---: *errúkiya*, *alégiya*, etab. Mitxelenaren *eróriyá*, *le(g)ámiyá*.

---: *bélarriya*, *éztarriya*, *árpegiya*, etab.

Nik badakit gauzok ez direla horrela toki eta herri guzietan, ez eta hurrik eman ere. Urrunago gabe Azkoitian; han hitz askori lehen silaban azentua ezartzeko jaidura dute eta guk baino askoz eme gutxiago gordetzen. Zumaian ere gauza bera: ia eme guzi horiek irristakor egiten dituzte, azentua lehen silaban dutenak —*bélarriya*, *éztarriya* eta abar— gorderik, ordea. Alegia, Mitxelenaren *egósiyá*-ren parekoak gurean baino askoz urriago dira Azkoitiko eta Zumaiako hizkeran.

15. Natorren orain bigarren puntura. Hau ere azaldu nuen duela lau urte Azkoitiko biltzarrean, baina hitzaldi baten ondoko elkarrizketan, ez idatzia irakurritz, eta orduan esana birbildu nahi nuke gaur ahaleginean. Geure hizkeran garbiro berezten ditugu honako biok: batetik, *begi okérra* izen sintagma, bi osagaiek bere azentua dutelarik, eta bestetik *begi-ókerra* izenondo konposatua, hitz bakarria bailitzan —banako bakarria, alegia— azentua ere bakarria duelarik,

nagusia bederen. Guretzat ez dira azentu berekoak, alegia “Bai *begi okerra* duela horrek!” eta “Bai *begi-okerra* dela hori!”. Honek, hots izenondo konposatuak, lehen osagaiari, *begi-ri*, bere eskuko hitza denean duen azentua galerazten dio atono edo bihurturik, eta azentu bakarra harrerazten azken hirugarren silaban edota, nahiago bada, aitzin hirugarrenean. Bietarik zeinetan gero ikusiko dugu konposatu luzeagoak, sei silabatakoak, aztertzean. Era horretako konposatuak ditugu, besteak beste, *lepo-okerra*, *hanka-okerra*, *hanka-lúzea*, *musu-lúzea*, *buru-háundia*, *gibel-háundia*, *begi-bákarra*, *musu-zápala*...

16. Izenez eta izenondoz osaturiko horietan bakarrik ez da gertatzen hori; bestelako hitz konposatu askok ere silaba berean daramate azentua; hala nola *itsas-óntzia*, *belaun-búrua*, *bainu-étxea*, *eliz-gizona*, *esku-gúrdia*, *gibel-úrdina*, *itsu-mútila*, *bide-bázterra*, *basa-gizona*, *esne-óntzia*, *txori-kúmea*, *indar-étxea*, *ume-lápurra*, *itsas-értzea*, *neska-kóskorra*, *ogi-púsketa*, *begi-zúloa*, *txakur-ópila*, *mari-mútila*, *mari-mátraka*, *jarri-lékua*... Hauetan ere lehen osagaia azentuaz gabetzen da eta bigarrenak berez dagokion silabatik aurreragokora eramaten du. Alegia, *ontzia*, *burúa*, *etxea*, *gizona*, *gurdia*, *urdina*, *mutila* eta gainerako bigarren osagaiak Mitxelenak “esquema acentual normal” deritzana dutenetakoak dira berez eta bereiz harturik, baina konposizio horietan aurreko silabara aldatzen dute azentua. Aipatueta-rik azkena bakarra –*jarri-lékua*– da aldatzen ez duena, *lékua* berez baita “del tipo menos frecuente” deriztenetako.

17. Ez dakit, egia esan, zergatik ez den gauza bera gertatzen beste honako hauetan: *elíz-kalea*, *erdi-kalea*, *oiló-lokia*, *txori-malao* eta gehiagotan, hauek lehen osagaiaren bigarren silaban baitaramate azentua. Aitzitik beste batzuetan salbuespenaren arrazoia garbiro ikusi uste dut. Esate baterako, *hégo-aízea* (baina *iparáízea*), *égizalea* (baina *diruzálea*, *neskazálea*), *ápaizgaia* (baina *andrégaia*), *árbolazpian* (baina *etxe-ázpian*), *txistu-jolea* (baina *soinu-jólea*) eta abar. Arrazoa hau da, ene ustez: lehen silaban azentua duten horiek lehen osagaia “del tipo menos frecuente” direlako horietakoa dute eta konposizioan ere silaba berean gordetzen azentua, aldatu gabe. Halaz ere, baldin bi osagaiak badira era horretakoak, hots azentua berez lehen silaban dutenak, orduan lege orokorra betetzen dute; adibidez, *atze-áurreak*.

18. Orainoko konposatu guzi horiek bost silabatako hitzak dira; har ditzagun, ordea, silaba batez luzeago direnak eta ikus zer gertatzen den. Ene herriko hizkeran honela ebakitzen ditugu ondoko hitzok: *itsu-lápikoa*, *tonto-lápikoa*, *soinu-jótzaila*, “*suge-linderie*” (guk hala diogu!), *bizi-álguna*, *azken-bigarrena*, *kontakátulua*, *euri-záparrada*, *bihotz-óndokoa*, *begi-óndokoa*, *eliz-átariya*... Hemen ere lehen osagaiak bere azentua galdu du eta bigarrenak lehen silabara, hots konposatuaren aitzin hirugarrenean, aldatu, nahiz bigarren osagai horrek berez eta bereiz erabiltzean bestetan daraman. Hemen ere, lehengo *jarri-lékua* hark bezala, batere aldatu gabe eta berez dagokion silaban gordetzen duen bakarra azkenik aipaturiko *eliz-átaria* da, *átaria* ere guretzat “del tipo menos frecuente” dena duten horietakoa baita.

19. Aitzin hirugarren silaban diot behin eta berriro, eta ez –gehienetan hala dirudien arren– azken hirugarrenean, ez eta bigarren osagaiaren lehen silaban. Hau garbi nabari da lehen osagaia bi baino silaba gehiagotakoa duten honako hauetan: *pelotá-partidua*, *ezpatá-dantza*, *ezpatá-belarra*, *aizkorá-(a)pustua*, *lasterká-*

(a)pustua, pelotá-lekua, izkutá-lekua, txirristá-lekua eta abarretan. Hori gainera hiru azkenetan *lékua*, irrastakorra, dugularik; halaz ere, aurreko osagaiak ohosten diote azentu nagusia.

20. Garbi dago, beraz, bost baino silaba gehiagotako hitz konposatueta lege hau betetzen dela: aitzin hirugarren silabak hartzen du azentua, ez azken hirugarrenak, ez eta bigarren osagaiaren lehenak. Horrenbestez badirudi lehengo bost silabatako haiei buruz ere baieztza dezakegula gauza bera: azken hirugarrenak ez baizik aitzin hirugarrenak hartzen du, nahiz honelako bostekoetan biak —hots, azken hirugarrena eta aitzin hirugarrena— silaba bera diren.

21. Beste zenbait sintagmatan ere gauza bera gertatzen da. Hauek ez dira hitz konposatuak, noski, baina badute zerbait konposatuek ere dutena; hots, bi osagaien artean nolazpaiteko banakoa osatzea, biak elkarri biziki estu lotzen zaizkiolarik. Eta hala ebakitzen dugu *jaiki órduko*, *esan bézala*, *etorri bezain* (laster), *denborá pasa*, *gaizki ésaka*, *kontu kóntari* eta abar.

22. Pertsona izenak ere azentuzko eskema horretara moldatzen ditugu, nahiz gazteleraz dagokien azentua beste silaba batean gertatu. Hau esan nahi dut: *Mari Angeles*, esate baterako, gazteleraz bezalaxe azentua aitzin hirugarren silaban duelarik ebakitzen dugu, batere bortzarik eragin gabe. Aldiz, gazteleraz *Antonia*, *Ignacia* eta abar ahozkatzen diren arren, euskaraz izen konposatueta silabaz aldatzen diegu azentua eta *Joxepántoni*, *Joxepáinaxi*, *Patxikómari*, *Joxiñixio*, *Iñixiómari* eta abar ebakitzen.

23. Toki izenei ere bortxa bera eragiten diegu eta aitzin hirugarren silaban ezartzen azentua, baldin gazteleraz beste batean badute. Alegia, *Benalmádena* gazteleraz bezalaxe ebakitzen dugu eta *Sabiñánigo* ere bai, azentua bere lekuan gordetik. Aitzitik *Extremádura*, *Guadalájara*, *Txekoslóbakia*, *Torremólinos*, *Portugálete*, *Amorébieta* eta abar ebakitzen ditugu, gazteleraz duten baino silaba bat aurrerago eramanez azentua.

24. Egunoroko kale hizkera arruntean gazteleratik mailegatzen ditugun hitzei ere gauza bera egiten diegu eta *beterinarioa*, *interesantea*, *gobernádorea*, *entrenámentua*, *administrázioa* eta abar ahozkatzen, azentua beti aitzin hirugarren silabak hartzen duelarik, gazteleraz atzizkiak duena lekuz aldaturik.

25. Euskal atzizki osaturiko hitzekin gertatzen dena ere agerian ipintzea merezi duela uste dut. Har ditzagun —*garri* bigarren osagaia dutenak: *pozkarria*, *mingarria* diogu batetik, baina lehen osagaiak bi silaba baditu, *lotsagárria*, *zoragárria*, *maitagárria*, *izugárria*, *nazkagárria* eta abar luzea, lehengoek baino silaba bat aurrerago azentua dutelarik; aldiz hiru baditu, beste bat aurrerago daramagu eta *ikarágarria*, *amorrágarria*, *estimágarria*, *lilurágarria*, *antójagarria* eta abar ebakitzen, azentua beti aitzin hirugarren silaban ezarriarik. Modu berean *-tasun* hartzen badugu: *nortasúna*, *batasúna*, *maitasúna* eta abar batetik; baina *maitetásuna*, *trebetásuna*, *elkartásuna*, *handitásuna*, *larritásuna* eta abar bestetik; eta are *egokítasuna*, *euskaldúntasuna*, *eramántasuna*, *zorióntasuna*...

26. Hitza atzetik luzatu beharrean aurretik egiten badugu, gauzak ez dira batere bestela. Euskarak aurrizki gutxitxo duela edonork daki eta adibideak ezin

daitezkeela nahi adina ugari ere bai. Har ditzagun esanplu hauek: *etxerátu*, *oherátu*, *kalerátu* eta gainerako antzekoak bezalaxe *biderátu* esaten dugu; halaz ere *desbiderátu* ebakitzera narama ni noraezean neure herriko euskal azentu senak, eta agian ene herriko ez den beste asko ere bai. Modu berean *egokiya* ebakitzen dugula esan dut goian, baina *desegokiya* baizik ezin nezake nik inola ere ebaki neure herriko azentu legez. *Kontúa* ere ez dut, noski, *púntua* edo *tóntua* bezala ebakitzen; halere *aurrekóntuak* ebakitzen dugula uste dut, nik ez ezik euskaldunik gehienok aspaldiko urteotan.

27. Areago, nik liburuetan ikasi dudan beste euskalkietako zenbait hitz, ene herrian eta are ene euskalkian ezagun ez direnak eta hainbestez azentua zein silabatan daramaten ez dakidanak, halaxe ebakitzera makurrerazten nau ni ezinbestean azentu sen horrek berak. Alegia, Etxepareren hauek nik honela baizik ezin ebaki ditzaket, hark nola ebakitzen zituen ez dakidan arren: *errequérica*, *endelgámenduya*, *haraycinacoric*, *escarniaturic*, *soberátuqui* eta abar. Halaber Leizarragaren beste hauek: *hautenétate*, *desabóatzen*, *maledicione* eta etengabeko beste sorta luzea, nahiz horietako batzuk gazteleraz edo latinez beste silaba batean daramaten azentua.

28. Honenbestez garbi dagoela uste dut ene herriko hizkeran bost edo bost baino silaba gehiagotako hitzetan ezin utz ditzakegula bi lehen silabak baizik azentu gabe eta aitzin hirugarrenak hartu behar duela noraezean azentua, bigarren puntu honen hasieran aipatu ditudan *begi-ókerra*, *buru-háundia* eta gainerako izenondo konposatuak bezalaxe.

29. Hirugarren puntua, azkena eta laburra, nahi nuke hitz gutxitan ukitu. Euskal azentuaren izatasunaz edo zer-izanaz ez naizela mintzatuko esan dut, baina iradokizun txiki bat egin gabe ez nuke lan hau burutu nahi. Altubek euskal azentuaren balio fonologikoa zehaztu nahirik, irakasten digu euskal hitza soilik eta bereiz ebakirik gaztelaniazko silaba bakar eta azentudun multzoaren pareko dela; alegia, *zapal* eta “*va mal*”, *jabetu* eta “*ya ves tú*”, *zagoze* eta “*yo no sé*”, *elizkoi* eta “*yo no soy*” oso antzeko direla.

Inor ez zaio, nik dakidala, puntu honetan inoiz jazarri eta ni ere ez natzaio jazarriko. Badut, ordea, neure mira agertuko arrazoi bategatik. Euskal hitzen azentuaren balio fonologikoa ikertzeko eta gaztelaniazko hitzekin nolako aldea duten ikertzeko, zergatik ez dira hartzen Altuberen bikote horiek elkarren artean duten antza baino askoz handiagoa duten euskal hitz mailegatuak eta hauen kide gaztelaniazkoak eta gero elkarrekin erkatu, ikusteko ea zenbatetaraino duten azentua berdina eta zenbatetaraino desberdina? Alegia, horixe ditugu euskaraz gaztelaniaz bezalaxe esaten ditugun —esaten diot, ez ebakitzen, hori bailitzateke aztergai, hain zuzen— *makina*, *fabrika*, *bezpera*, *silaba*, *meritu* eta beste irristakor piloak, bai eta, emeak nahiago badira, *itxura*, *seguru*, *labana*, *botika*, *sardina*, *ezpata*, *pertsona*, *azentu* bera eta beste zerrenda luzea. Ala hauek ez dira euskal hitzak? Ala hauek, azentuari dihoakonez, euskal azentuaren sistematik kanpo daude eta ugarte berezia osatzen dute? Ez dut uste.

Har dezagun *sardina*. Nork daki euskal *sardina* ahozkatu dudan ala erdal *sardina*? Eta nork esango euskal *sardina*, azentuari dihoakonez, *berdina*, *burdina*, *urdina* hitzak ez bezalakoa denik?

30. Besterik ez. Azpeitiko euskal azentuaren xinta-minta batzu agertu nahi izan ditut. Ez beza, otoi, inork horregatik pentsa gure azentua inongoa baino hobetzat daukadanik, ez eta gurea nora-nahi heda dadin nahi dudarik. Gehienez ere hauxe nahi nuke: gureak gure herrian aurrera ere iraun lezan, berrikuntzak somatzen baititut azken urteotan; esate baterako, guk, zaharrok, beti *batzokiya* esan dugu jaio ginenetik, eta orain gazteen, eta ez hain gazteen, artean *batzokiya* da zabalduena.